

MUSTAQILLIK YILLARIDA O‘ZBEKISTONNING ROSSIYA VA XITOIY BILAN DIPLOMATIK ALOQALARI

Usmonov Ahmadbek Abdulaziz o‘g‘li

(Andijon davlat universiteti tarix fakulteti 303-guruh talabasi)

Abdullayev Begzodbek Xusniddin o‘g‘li

(Andijon davlat universiteti tarix fakulteti o‘qituvchisi)

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonning mustaqillik yillaridagi tashqi siyosati, O‘zbekiston-Rossiya va O‘zbekiston-Xitoy o‘rtasidagi diplomatik, iqtisodiy, siyosiy aloqalari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Avtonomiya, suverenitet, pragmatik yonadashuv, strategik sheriklik, qo‘shma bayonot, Rossiya Federatsiyasi, Xitoy.

Abstract: This article covers the foreign policy of Uzbekistan in the years of independence, diplomatic, economic and political relations between Uzbekistan-Russia and Uzbekistan-China.

Key words: Autonomy, sovereignty, pragmatic approach, strategic partnership, joint statement, Russian Federation, China.

Mustaqillik yillarida O‘zbekiston tashqi siyosatining birinchi maqsadlaridan biri uning mustaqil davlat maqomi va uning hududiy yaxlitligini xalqaro miqyosda tan olish edi. Shu maqsadda O‘zbekiston boshqa davlatlar bilan diplomatik munosabatlar o‘rnatish tashabbusi bilan chiqdi. 1991-yil oxiriga kelib O‘zbekiston 60 dan ortiq Birlashgan Millatlar Tashkilotiga a‘zo davlatlar tomonidan tan olindi. U 1992-yilda BMTga a‘zo bo‘lgan.

O‘zbekiston rahbariyati mustaqillikning ilk yillaridayoq bloklarga qo‘shilmaslik siyosatini ilgari surdi. Mamlakat hech qanday harbiy ittifoqqa qo‘shilishni yoki NATO yoki MDH kabi yirik kuch bloklari bilan rasman qo‘shilishni xohlamadi. Buning o‘rniga O‘zbekiston boshqa davlatlarga nisbatan o‘zaro manfaatdorlik, aralashmaslik va suverenitetni hurmat qilish tamoyillariga asoslangan muvozanatli va pragmatik yondashishni davom ettirdi. U turli mintaqalardagi turli mamlakatlar bilan diplomatik, iqtisodiy va madaniy aloqalarni rivojlantirdi. Ushbu qo‘shilmaslik pozitsiyasi O‘zbekistonning tashqi siyosatni ishlab chiqishdagi avtonomiyasini maksimal darajada oshirish va har qanday yagona tashqi sherikga qaramlikdan qochishga qaratilgan edi. Xuddi shu maqsadlar bilan O‘zbekiston jahonning bir qancha rivojlangan davlatlari bilan do‘stlik, iqtisodiy, siyosiy hamkorlik bo‘yicha shartnomlar imzolandi.

O‘zbekiston – Rossiya. O‘zbekiston Rossiya Federatsiyasi bilan o‘zaro hamkorlik masalalariga alohida e‘tibor qaratdi. O‘zbekiston Respublikasi va Rossiya

Federatsiyasi o'rtasidagi davlatlararo munosabatlar va hamkorlik 1992-yil imzolangan Davlatlararo munosabatlar, Do'stlik asoslari to'g'risidagi shartnoma, 1998-yil imzolangan 1998–2007-yillar uchun iqtisodiy hamkorlikni chuqurlashtirish to'g'risidagi shartnomalar asosida rivojlanib bordi. Keyingi yillardagi O'zbekiston – Rossiya munosabatlarining yangi bosqichga ko'tarilishida 2004-yilda imzolangan O'zbekiston Respublikasi va Rossiya Federatsiyasi o'rtasidagi Strategik sheriklik to'g'risidagi shartnoma muhim ahamiyat kasb etdi. 2005-yilda Moskvada imzolangan O'zbekiston Respublikasi va Rossiya Federatsiyasi o'rtasidagi Ittifoqchilik munosabatlari to'g'risidagi shartnoma, shuningdek, 2012-yilda Toshkentda bo'lib o'tgan uchrashuv yakuniga ko'ra qabul qilingan “O'zbekiston Respublikasi va Rossiya Federatsiyasi o'rtasida strategik sheriklikni chuqurlashtirish to'g'risidagi deklaratsiya” ikki davlat o'zaro munosabatlarida alohida voqea bo'ldi. Ikki mamlakat o'zaro munosabatlari va hamkorligining yanada rivojlanishi va chuqurlashtirishiga 2013-yil aprelda O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti I.Karimov va Rossiya Federatsiyasi Prezidenti V.Putin o'rtasidagi Moskva uchrashuvi yangi turtki berdi. Ushbu uchrashuv chog'ida davlatlarning keng qamrovli o'zaro munosabatlaridagi hamkorlikni rivojlantirish holati va istiqboli ko'rib chiqildi. Har ikki davlat mustaqillikka erishgandan keyingi davr ichida O'zbekiston va Rossiya o'rtasida 160 dan ortiq xalqaro shartnoma va 40 dan ziyod boshqa hujjatlar imzolandi. 2017-yil aprelda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev rasmiy tashrif bilan Rossiyada bo'ldi. O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Rossiya Federatsiyasiga davlat tashrifi yakunlari bo'yicha siyosiy, savdo-iqtisodiy, sarmoyaviy, harbiy-texnikaviy, migratsiya sohalari, shuningdek, mintaqalararo hamkorlik, turizm va sog'liqni saqlashga oid umumiy qiymati 16 milliard dollar bo'lgan 55 ta hujjat imzolandi.

O'zbekiston–Xitoy. Xitoy Xalq Respublikasi O'zbekiston Respublikasi mustaqilligini 1991-yil 27-dekabrda tan olgan. 1992-yil yanvarda diplomatik munosabatlar o'rnatilgan. O'zbekiston Respublikasi va Xitoy Xalq Respublikasi o'rtasida an'anaviy do'stlik munosabatlari o'rnatilgan. Bular ikki mamlakatga har ikki tomonni qiziqtiruvchi ko'plab masalalar bo'yicha o'zaro manfaatli va samarali hamkorlik olib borish imkonini beradi. XXR Raisining 2010-yildagi O'zbekistonga va O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil iyunda Xitoy Xalq Respublikasiga davlat tashrifi tarixiy ahamiyatga ega bo'ldi. Uchrashuvlar davomida hamkorlikning istiqbollari belgilandi. Buning yaqqol dalili sifatida O'zbekiston rahbarining Xitoyga tashrifi chog'ida davlatlar rahbarlari tomonidan «Strategik sheriklik munosabatlari o'rnatish to'g'risidagi qo'shma bayonot» imzolanganini ko'rsatish mumkin. O'zaro manfaatli hamkorlikning huquqiy bazasini 2005-yilda imzolangan Do'stlik, hamkorlik va sheriklik munosabatlari to'g'risidagi shartnoma, 2010-yildagi Do'stlik, hamkorlik va sheriklik munosabatlarini har tomonlama chuqurlashtirish va rivojlantirish

to'g'risidagi qo'shma deklaratsiya, 2012-yildagi Strategik sheriklik o'rnatish to'g'risidagi Qo'shma deklaratsiya, 2013-yildagi Ikki tomonlama strategik hamkorlikni yanada chuqurlashtirish va rivojlantirish haqidagi Qo'shma deklaratsiya, 2014– 2018-yillarga mo'ljallangan Strategik sheriklik munosabatlarini rivojlantirish dasturi hamda 2016-yilda imzolangan Qo'shma bayonot tashkil qiladi. Mazkur hujjatlarning qabul qilinishi uzoq muddatli istiqbolda mamlakatlarimiz o'rtasidagi munosabatlarni yanada rivojlantirishga xizmat qilmoqda 2017-yil 11–13-may kunlari Shavkat Mirziyoyevning Xitoy Xalq Res-publikasiga davlat tashrifi O'zbekiston – Xitoy munosabatlarini yangi bosqichga ko'tardi. Muzokaralar yakunida Shavkat Mirziyoyev va Si Szinpin O'zbekiston Respublikasi bilan Xitoy Xalq Respublikasi o'rtasidagi Qo'shma bayonotni imzoladilar. Shavkat Mirziyoyev Xitoyga bo'lgan tashrifi davomida umumiy qiymati 23 mlrd. dollar bo'lgan 105 ta ikki tomonlama hujjatlar imzolandi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bakiev, A., & Yuldasheva, Z. (2020). QADIMGI SARQNING BESHINCHI TAVSULOTI. Nazariy va amaliy fanlar, (8), 39-45.
2. Allamuratov Sh.A. Istoriya amudarinskogo sudostroeniya Byulleten nauki va praktiki. 2020. T. 6. No10. S. 422-429
3. V.Tyurinkov. RG'ulomov. Istiqlolyilnomasi odamlar, sanalar va voqealar(1991-2001) T. G'ofur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 2001.-B. 514.V. Tyurinkov. R.G'ulomov. Istiqlol yilnomasi odamlar sanalar va voqealar(1991-2001) T. G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti,2001.-B. 60
4. Огурцов М. И. Эволюция внешнеполитических стратегий России и США в Республике Узбекистан на рубеже XX—XXI вв. Диссертация на соискание учёной степени кандидата исторических наук. —М., 2015. —С. 145—146.